

NAPOMENE UZ ŽENSKU NOŠNJU NEKIH MAĐARSKIH SELA U SLAVONIJI

Sažetak

Godine 1967. i 1968. autorica je istraživala staru nošnju i odjevne predmete u mađarskim selima u Slavoniji, u Korođu, Laslovu, Hrastinu i Retfali kod Osijeka. Utvrdila je da su djevojke i mlade žene nosile staru nošnju do prvog svjetskog rata, no i tada samo još nedjeljom i za blagdane ili svečane prigode. Do šezdesetih godina održao se običaj da se stare žene pokapaju u starinskoj nošnji.

Po kazivanju najstarijih žena u ovim selima i po već dosta malobrojnim sačuvanim odjevnim predmetima autorica je uspjela saznati ono bitno u vezi s upotrebom, nazivima i krojevima pojedinih odjevnih predmeta nošnje. Ističe se da je za istraživanje kompleksa nošnje vrlo važno utvrditi osnovne oblike tj. kroj pojedinih odjevnih predmeta nošnje kao i analiza ostalih detalja, jer ovi mogu ukazati na geografske, etničke, historijske i društvene utjecaje prihvaćene i pretopljene snagom seljačke kulture.

Iza ovog uvodnog dijela slijedi opis i analiza pojedinih dijelova nošnje iz Korođa gdje je tradicija još najbolje sačuvana.

Glavni dio ženske nošnje u selu Korođ je tzv. »Kebél«, rubina od bijeloga platna (sl. 2) koja se sastoji iz gornjeg i prišivenog donjeg dijela. Gornji dio je vrlo kratka košulja s naramenim rukavima (sl. 3). Gornji rubovi rukava dopiru do vratnog izreza te čine dio istoga. Takve se košulje vide na mnogim renesansnim slikama (sl. 3—4) što pokazuje da su pripadale tadašnjoj modnoj odjeći. Takve košulje — rubine poznate su kod slavenskog življa istočne Evrope, no ne isključuje se grčki utjecaj. Visoka linija struka tj. šava kojim su sastavljeni vrlo kratki (20—24 cm) gornji dio s donjim dijelom ukazuje na renesansnu modu.

Donji dio »Kebés«-a čini gusto nabrana bijela suknja.

Ispod »Kebél«-a nosila se kratka donja košulja zvana »Bélés« (sl. 7). Sastavljena je od samih pravokutnih komada, a ramenice su bez šava. Oblik je debelog velikog slova T, dužina 39—40 cm.

Četvrtasti krojevi ukazuju na Istok a djelomično i na evropski srednji vijek. Uspoređujući gornju košulju tj. »Kebél« s donjom košuljom »Bélés« autorica dolazi do zaključka da pripadaju različitim principima nošnje i da je vjerojatno »Bélés« stariji. Bélés su nosili i muškarci pod svojim košuljama, a karakteristično je da stranice i gornji dio rukava u pazuhu nisu bili sašiveni. I ovaj element ukazuje na orijentalne utjecaje.

Ispod »Bélésa« žene su nosile još i drugu donju košulju-haljinu koja se sastojala iz gornjeg i donjeg dijela sastavljenih u normalnoj visini struka. Mogla je biti bez rukava ili s kratkim rukavima, a uvijek sašivena od četvrtastih komada.

Nazivala se »Mejjes« ili »Derekas pöndöj«. Ramena su ravna, bez šava, stranice su otvorene. Gornji rub suknje bio je širi od prsluka bez rukava, što opet ukazuje na Istok.

Belés i Dérékas pöndöj nisu degradirani samo u donju odjeću već su postali i radna odjeća koja se oblačila preko obične odjeće da se ova zaštiti. Naziv »Kötő imög« izgubio se u odnosu na žensku radnu odjeću koja se u novije vrijeme nazivala »Aratorékli«.

Radna odjeća iz Korođa predstavlja stariji sloj nego Kebél i Bérékes. Oko mijene stoljeća, kada su stare žene pri radu još nosile »Kebél« omatale su oko kukova lanenu krpu da zaštite »Kebél«. Ta se krpa zvala »Mezei fődő« ili »Lugzó fődő« a pridržavala se platnenom pregačom vezanom preko nje.

Ostali odjevni predmeti koji su se nosili uz »Kebél« bili su također različitog podrijetla. Pregača, marama i prsluk što su se nosili preko »Kebél«-a naglašavali su prirodni struk. Ovi su komadi prekrivali karakterističnu liniju struka »Kebél«-a i time istakli princip nošje različit od »Kebél«-a (sl. 1).

Napuštanje nošnje zaključuje vrlo interesantan period seljačke kulture. U okviru te pojave nastaju u Korođu i njegovoj mađarskoj okolini zanimljivi poremećaji. Pojedini dijelovi nošnje kao i drugi upotrebni predmeti nisu napušteni u isto vrijeme u svim selima. Tako je npr. u Korođu sačuvano najviše starinskih odjevnih predmeta, a u Hrastinu najviše starih lijepih kuća. U Korođu i Laslovu još živi uspomena na vijenac od ružmarina okićen šarenim vrpcama koji se stavljao ispod vijenca od umjetnog cvijeća oko glave nevjeste. Pokrivalo za glavu »Tekerödzes« također živi samo još u sjećanju starih žena iz Korođa.

Neki elementi ove odumrle nošnje ipak su preživjeli i ušli u suvremenu gradsku nošnju. To je starinski način češljanja i kape izrađene pletenjem i štapićima (sl. 13). Nadalje su tu crne marame koje se nose na ramenima i pregače od domaćeg platna bijele, plave ili crne boje. Na poslu nosili su se opanci, a ti su preživjeli »Kebél« nošnju i koristili se do 50-tih godina ovoga stoljeća.